

5. Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je soubor institucí, zařízení a opatření v gesci rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které napomáhají předcházet, zmírňovat a odstraňovat následky sociálních událostí občanů jako je nemoc, těhotenství, invalidita, stáří, narození dítěte, smrt rodinného příslušníka a další. Stát kompenzuje finanční a sociální důsledky těchto událostí občanům formou sociálních příjmů (resp. sociálních dávek) a sociálních služeb.

Sociální služby zahrnují služby sociálního poradenství, služby sociální péče a sociální prevence, zařízení sociálních služeb poskytují ambulantní, pobytové a terénní služby, jejichž posláním je zachovat důstojnost klientů, zlepšovat jejich soběstačnost a tím napomáhat ke zvýšení či zachování kvality života klientů. Poskytovateli sociálních služeb jsou především obce a kraje, nestátní neziskové organizace a fyzické osoby.

Uživatelé sociálních služeb

Z genderového pohledu lze konstatovat, že sociální služby, jejichž klienty jsou osoby se sníženou soběstačností především z důvodu věku, využívají více ženy, jejich podíl na celkovém počtu uživatelů těchto sociálních služeb se pohybuje kolem 75 %. Tento jev je odrazem dlouhodobého demografického vývoje, kdy ženy mají výrazně vyšší naději dožití než muži, s vyšším věkem se snižuje jejich soběstačnost, stávají se častěji závislé na terénních i pobytových sociálních službách. V sociálních službách, které poskytují pomoc osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, osobám v bytové nouzi apod., je podíl žen výrazně nižší, přesto se pohybuje kolem 60 %.

Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje ve vymezeném čase v domácnosti klientů, v roce 2018 ji v kraji využilo necelých 6,3 tisíce dospělých osob (starších 18 let), sedm z deseti klientů byly ženy. V porovnání s rokem 2011 se počet uživatelů pečovatelské služby zvýšil o 10 %, podíl žen se ve sledovaných letech výrazněji nezměnil.

Rozvíjející se terénní sociální službou je v posledních letech **osobní asistence**, která umožňuje klientům se sníženou soběstačností setrvat co nejdéle v jejich přirozeném prostředí. Počet dospělých klientů asistenční služby se od roku 2011 zdesetinásobil, v roce 2018 tuto službu využívalo 410 klientů, z toho více než tři pětiny žen.

Domovy pro seniory jsou dlouhodobou pobytovou službou pro osoby, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. K 31. 12. 2017 poskytovaly domovy pro seniory službu 2,3 tisícům osob, tři čtvrtiny klientely domovů pro seniory tvořily ženy. Od roku 2011 stoupl počet klientů domovů pro seniory o 2 %, podíl žen v dlouhodobém pohledu stagnuje.

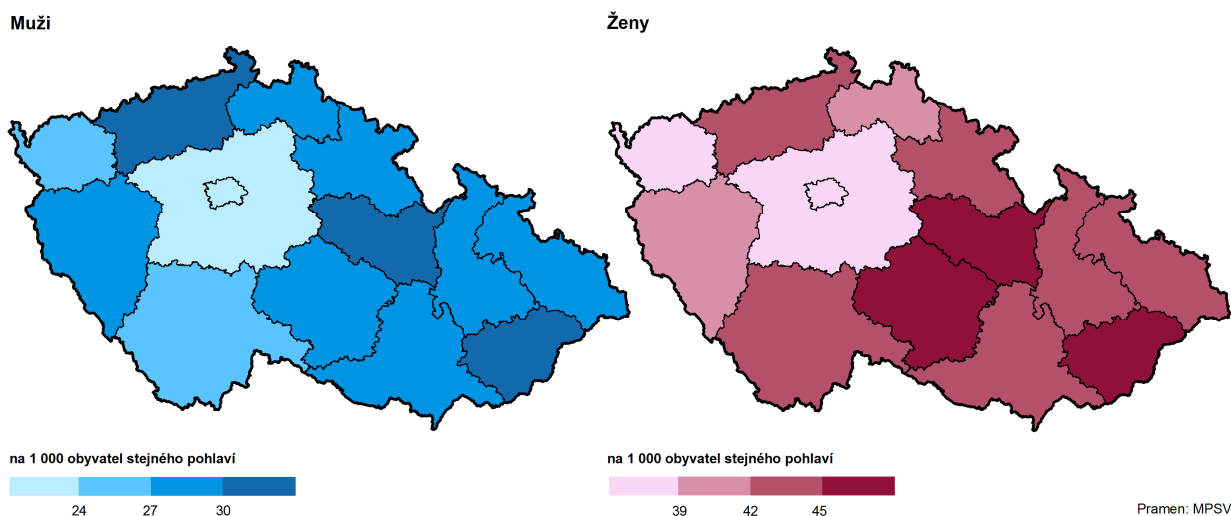
Domovy se zvláštním režimem poskytují pobytové služby osobám se sníženou soběstačností z důvodu chronického duševního onemocnění, osobám se stařeckou, Alzheimerovou demencí a dalšími typy demencí. Ke konci roku 2017 poskytovaly domovy se zvláštním režimem péči 734 klientům, z toho 74 % žen. V porovnání s rokem 2011 se počet klientů zvýšil o téměř 90 %.

V domovech pro osoby se zdravotním postižením žilo k 31. 12. 2017 celkem 656 klientů, poměr mezi muži a ženami byl v těchto zařízeních více vyrovnaný, podíl žen činil 59,5 %. Od roku 2011 se počet klientů v domovech pro osoby se zdravotním postižením snížil o 8,4 %, tento pokles souvisí s trendem převádění části klientů do ambulantních nebo terénních sociálních služeb.

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. K 31. 12. 2017 využilo službu 81 dospělých klientů, z toho 59,3 % žen. Ke konci roku 2011 byl počet klientů azylových domů dvojnásobný, podíl žen byl 54%.

Příspěvek na péči podle pohlaví a krajů v roce 2018

(průměrný měsíční počet vyplacených dávek)

Příspěvek na péči je určen osobám, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebují pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle zákona o sociálních službách. Roční objem vyplacené dávky příspěvku na péči činil v roce 2018 v Královéhradeckém kraji 1 419 mil. Kč, měsíčně pobíralo příspěvek na péči v průměru 19,9 tisíc osob, z toho 7,6 tisíc mužů a 12,3 tisíce žen. Dvě třetiny mužů i žen pobíraly příspěvek na péči v prvním nebo druhém stupni závislosti. Podle věku bylo nejvíce příspěvků na péči vyplaceno mužům ve věku 65 až 79 let (2,2 tisíce dávek), u žen byl největší podíl příspěvků na péči vyplacen ve věkové skupině osmdesát a více let (6,7 tisíce dávek).

Rodičovský příspěvek je dávka státní sociální podpory, která je obvykle čerpána během rodičovské dovolené. V roce 2018 čerpalo v kraji dávku měsíčně v průměru 14,1 tisíce osob, z toho 98,5 % žen, měsíčně pobíralo rodičovský příspěvek v průměru pouze 215 mužů (1,5 %). Podíl mužů na všech příjemcích rodičovského příspěvku byl o 0,3 procentního bodu nižší než průměr v ČR, mezi kraji to bylo osmé místo. Nejvyšší podíl mužů pobírajících rodičovský příspěvek byl zaznamenán v Hl. m. Praze (2,8 %), nejnižší ve Zlínském kraji (1,2 %). Téměř šest desetin z celkového počtu žen pobírajících rodičovský příspěvek bylo ve věku 25 až 34 let, mezi muži byl nejvyšší podíl zaznamenán ve věkové skupině 35 a více let (54,4 %).

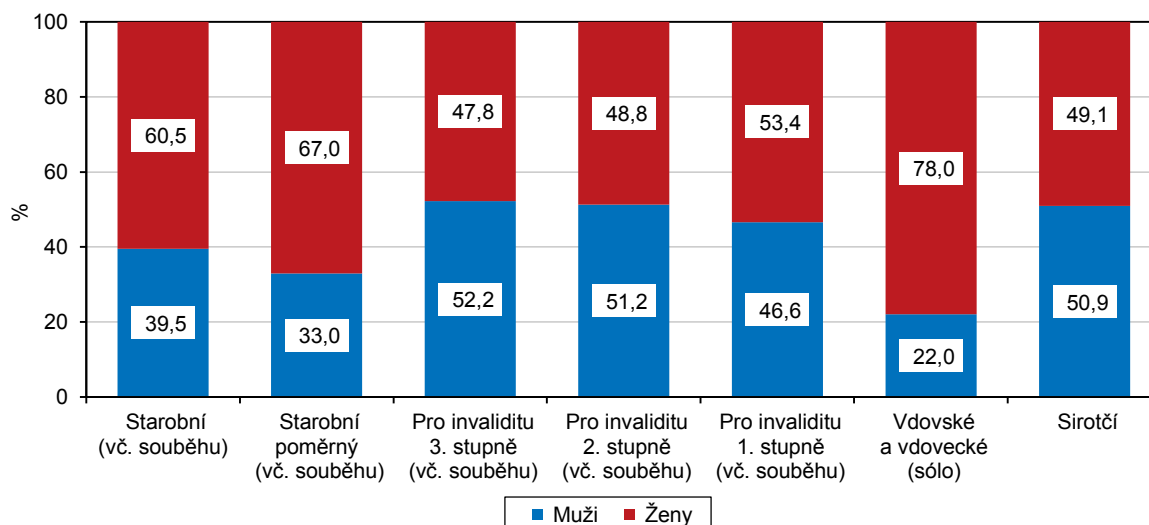
Důchodci, důchody

Důchodový systém ČR je založen především na povinném základním důchodovém pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Tento zákon upravuje důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele, ze zákona o důchodovém pojištění jsou vypláceny důchody starobní, invalidní, vdovské (vdovecké) a sirotčí. Data o příjemcích důchodů a vyplacených důchodech přebírá Český statistický úřad z České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ).

Ke konci roku 2018 pobíralo některý z důchodů 160 971 osob, z toho 59 % žen. Necelých 64 % příjemců pobíralo starobní důchod sólo, jedna pětina byla příjemci vdovského nebo vdoveckého kombinovaného důchodu. Vyšší podíl žen byl zaznamenán především u příjemců starobních, vdovských nebo vdoveckých důchodů a u invalidního důchodu prvního stupně, mezi příjemci invalidních důchodů druhého a třetího stupně mírně převažovali muži, obě pohlaví byla zastoupena rovnoměrně mezi příjemci sirotčího důchodu. Nejvyšší rozdíl v podílu mužů a žen mezi příjemci důchodů byl zaznamenán u vdovského nebo vdoveckého sólo i kombinovaného důchodu, podíl žen u těchto druhů důchodu překročil tři čtvrtiny všech příjemců. Tento jev souvisí s dlouhodobým demografickým vývojem obyvatelstva, především s vyšší nadějí dožití u žen.

Graf 5.1 Příjemci důchodů podle pohlaví a druhu pobíraného důchodu v Královéhradeckém kraji v prosinci 2018

Pramen: ČSSZ

Od roku 2010 stoupl počet příjemců starobních důchodů (plných i poměrných) včetně souběhu s vdovským nebo vdoveckým důchodem, mezi muži se počet příjemců navýšil o 15 %, u žen došlo k nárůstu o 2,8 %. Meziročně se počet starobních důchodců mužů zvýšil o 0,8 %, zatímco u žen byl zaznamenán nepatrný pokles (o 0,3 %). U vdovských (vdoveckých) sólo důchodů se v porovnání s rokem 2010 snížil počet příjemců o téměř 30 % u mužů a 40 % u žen.

Tab. 5.1 Příjemci důchodů podle pohlaví a okresů v prosinci 2018

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

Kraj, okresy	Příjemci celkem	Druh důchodu						
		starobní sólo	invalidní pro invaliditu třetího stupně ¹⁾	invalidní pro invaliditu druhého stupně ¹⁾	invalidní pro invaliditu prvního stupně ¹⁾	vdovský/vdovecký sólo	vdovský/vdovecký kombin.	sirotčí
Muži								
Královéhradecký kraj	65 933	48 171	5 350	1 989	3 835	283	5 301	1 004
Hradec Králové	18 858	13 966	1 465	604	975	88	1 499	261
Jičín	9 395	6 972	762	275	450	38	751	147
Náchod	13 669	10 013	1 147	372	796	59	1 067	215
Rychnov nad Kněžnou	9 283	6 822	663	232	596	46	771	153
Trutnov	14 728	10 398	1 313	506	1 018	52	1 213	228
Ženy								
Královéhradecký kraj	95 038	54 017	4 723	1 861	4 333	1 002	28 134	968
Hradec Králové	28 371	16 422	1 273	584	1 227	296	8 314	255
Jičín	13 497	7 502	671	253	567	140	4 205	159
Náchod	19 057	11 056	897	313	885	213	5 487	206
Rychnov nad Kněžnou	13 219	7 374	666	232	582	136	4 096	133
Trutnov	20 894	11 663	1 216	479	1 072	217	6 032	215

¹⁾ bez souběhu s vdovským nebo vdoveckým

V okresech kraje se podíly příjemců starobních sólo důchodů na příjemcích důchodů celkem pohybovaly u mužů v intervalu 70,6 % v okrese Trutnov až 74,2 % v okrese Jičín. Podíl žen, pobírajících starobní důchod sólo na celkovém počtu žen, které byly příjemkyněmi některého z důchodů, byl podstatně nižší, dosahoval

hodnot 55,6 % v okrese Jičín až 58,0 % v okrese Náchod. Nejvyšší podíl žen, pobírajících vdovský kombinovaný důchod, byl registrován v okrese Jičín (31,2 %), podíl mužů, pobírajících vdovecký kombinovaný důchod, byl ve všech okresech kraje výrazně nižší, maximální podíl byl zaznamenán v okrese Rychnov nad Kněžnou (8,3 %).

Tab. 5.2 Příjemci předčasných starobních důchodů v kraji podle pohlaví

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

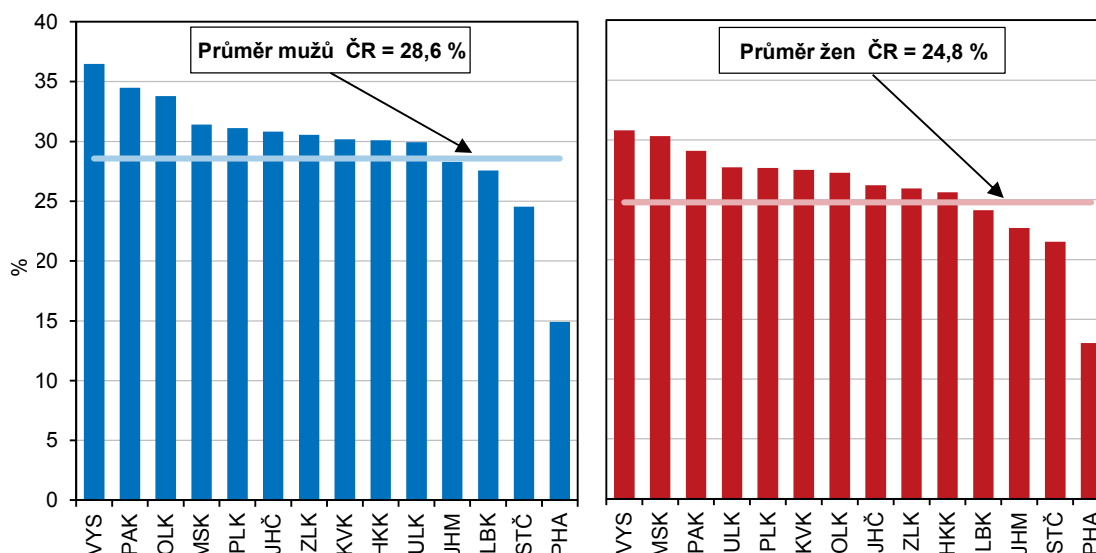
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Muži								
Příjemci starobních důchodů¹⁾	46 400	49 060	49 260	49 604	50 350	51 279	52 271	52 934	53 375
z toho předčasných starobních důchodů	9 613	11 946	12 638	13 254	14 001	14 624	15 164	15 709	16 041
v %	20,7	24,4	25,7	26,7	27,8	28,5	29,0	29,7	30,1
	Ženy								
Příjemci starobních důchodů¹⁾	79 565	81 968	81 556	81 237	81 525	82 123	82 264	82 047	81 794
z toho předčasných starobních důchodů	14 164	16 417	17 126	17 809	18 644	19 364	19 976	20 532	20 918
v %	17,9	20,1	21,1	22,0	22,9	23,6	24,3	25,1	25,6

¹⁾ plných nebo poměrných, včetně souběhu s vdovským nebo vdoveckým důchodem

V kraji bylo ke konci roku 2018 téměř 37 tisíc **předčasných starobních důchodců**, muži se podíleli na předčasných důchodcích 43,4 %, ženy 56,6 %. Podíl předčasných starobních důchodců na jejich celkovém počtu rostl od roku 2010 rychleji u mužů než u žen. V roce 2018 byly z celkového počtu starobních důchodců mužů tři desetiny v předčasném důchodu, v porovnání s rokem 2010 se jejich podíl zvýšil o 9,6 procentních bodů. V předčasném starobním důchodu byla z celkového počtu starobních důchodkyň koncem roku 2018 každá čtvrtá žena, od roku 2010 stoupl jejich podíl o 7,7 procentních bodů.

Graf 5.2 Podíl příjemců předčasného starobního důchodu (na příjemcích starobních důchodů) podle pohlaví a krajů v prosinci 2018

Pramen: ČSSZ

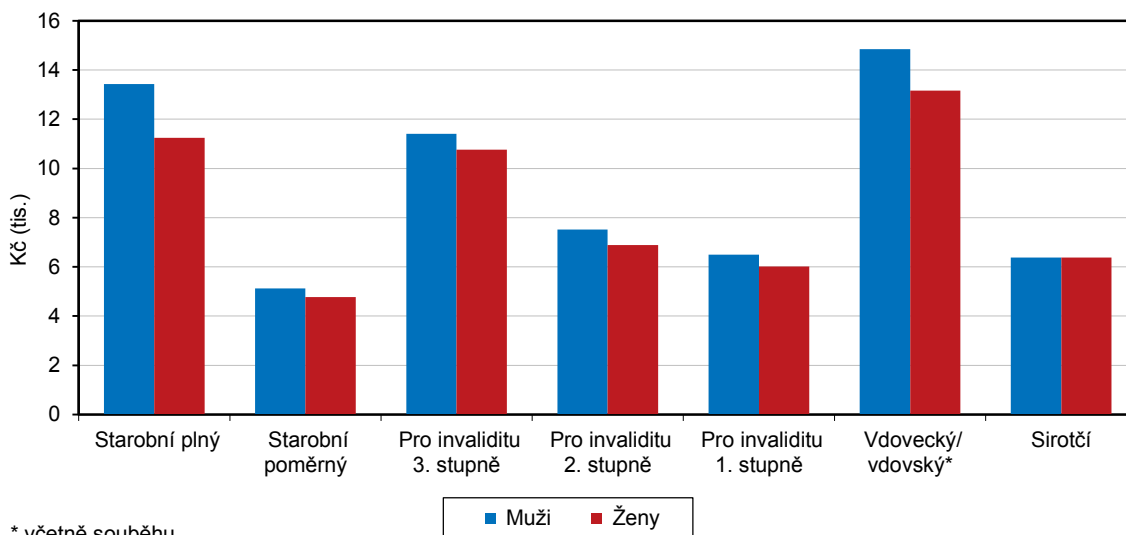
Krajský podíl předčasných starobních důchodců byl u mužů i u žen mírně nad republikovým průměrem (u mužů o 1,5 procentních bodů, u žen o 0,8 procentních bodů). V rámci mezikrajského srovnání se kraj

podílem předčasných starobních důchodců mužů umístil na 9. místě, podílem předčasných důchodkyň zaujal 10. místo. Nejvyšší podíly předčasných starobních důchodců mužů i žen vykázal v roce 2018 Kraj Vysočina (36,5 %, resp. 30,8 %), nejnižší podíly předčasných starobních důchodců byly zaznamenány v Hl. m. Praze, kde u mužů ani u žen nepřekročily hranici 15 %.

Graf 5.3 Průměrné důchody podle pohlaví a druhu důchodu v Královéhradeckém kraji v prosinci 2018

Pramen: ČSSZ

Genderové nerovnosti **v průměrné výši důchodů podle druhu** jsou důsledkem genderové platové nerovnosti. Muži pobírali vyšší průměrný důchod starobní, invalidní i vdovský, pouze sirotčí důchody byly genderově vyvážené. Největší rozdíl byl zaznamenán v kraji u starobního plného důchodu, kdy muži pobírali v průměru o 2 179 Kč více než ženy. Vdovecký důchod (včetně souběhu s jiným druhem důchodu) byl v průměru o 1 679 Kč vyšší než vdovský důchod, u invalidních důchodů se rozdíl v průměrné výši důchodu mužů a žen pohyboval v intervalu 438 Kč (u invalidity 1. stupně) až 638 Kč (u invalidity 3. stupně).

V rámci **vnitrokrajského srovnání** je patrné, že nejvyšší starobní důchody (plné) pobírali muži i ženy v okrese Hradec Králové. Nejnižší starobní důchody pobírali starobní důchodci (muži i ženy) v okrese Náchod, starobní důchod mužů v tomto okrese byl v průměru o 712 Kč nižší, než starobní důchod mužů v okrese Hradec Králové, starobní důchodkyně v okrese Náchod pobíraly v průměru o 696 Kč méně než příjemkyně starobních důchodů v okrese Hradec Králové.

Invalidní důchody pro invaliditu 3. stupně mužů byly naopak v okrese Hradec Králové nejnižší v kraji, invalidní důchodci 3. stupně v okrese Trutnov pobírali v průměru o 96 Kč více. Invalidní důchody 3. stupně žen byly nejnižší v okrese Rychnov na Kněžnou, jejich invalidní důchod byl o 299 Kč nižší, než u invalidních důchodkyň v okrese Trutnov.

Největší genderový rozdíl byl u plných starobních důchodů i invalidních důchodů 3. stupně zaznamenán v okrese Rychnov nad Kněžnou, kde se výše starobního důchodu lišila o 2 274 Kč ve prospěch mužů, u invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně byl invalidní důchod mužů v průměru o 850 Kč vyšší, než invalidní důchod 3. stupně žen.

Tab. 5.3 Průměrná měsíční výše sólo důchodů podle pohlaví a okresů v prosinci 2018

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

v Kč

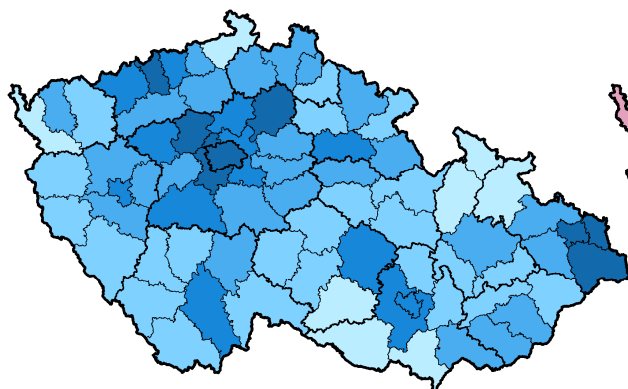
Kraj, okresy	Druh důchodu							
	starobní plný ¹⁾	starobní poměrný ^{1,2)}	invalidní pro invaliditu třetího stupně ¹⁾	invalidní pro invaliditu druhého stupně ¹⁾	invalidní pro invaliditu prvního stupně ¹⁾	vdovský/ vdovecký sólo	vdovský/ vdovecký kombin.	sirotčí
Muži								
Královéhradecký kraj	13 434	5 123	11 410	7 522	6 496	7 202	14 851	6 385
Hradec Králové	13 814	5 763	11 366	7 495	6 469	7 149	15 296	6 346
Jičín	13 121	5 101	11 447	7 490	6 366	7 342	14 632	6 461
Náchod	13 102	5 127	11 383	7 513	6 456	7 309	14 419	6 282
Rychnov nad Kněžnou	13 435	4 906	11 412	7 612	6 605	7 501	14 734	6 675
Trutnov	13 453	3 965	11 462	7 536	6 548	6 805	14 893	6 285
Ženy								
Královéhradecký kraj	11 255	4 779	10 772	6 892	6 013	7 892	13 172	6 384
Hradec Králové	11 625	5 109	10 734	6 890	6 027	7 853	13 450	6 489
Jičín	11 064	4 245	10 845	6 847	5 883	8 045	13 004	6 304
Náchod	10 929	5 008	10 806	6 782	5 985	7 759	12 964	6 332
Rychnov nad Kněžnou	11 161	5 099	10 562	7 042	6 109	8 202	13 062	6 415
Trutnov	11 228	4 104	10 861	6 917	6 036	7 781	13 171	6 349

¹⁾ bez souběhu s vdovským nebo vdoveckým²⁾ po dosažení určené kratší doby pojištění

Průměrná výše starobního (sólo) důchodu mužů v Královéhradeckém kraji v prosinci 2018 dosáhla 13 434 Kč, což bylo o 269 Kč méně, než republikový průměr. V porovnání s ostatními kraji pobírali starobní důchodci muži v průměru o 1 053 Kč méně než starobní důchodci v Hl. m. Praze, ale o 190 Kč více než starobní důchodci v Olomouckém kraji. Průměrný starobní důchod žen byl v kraji výrazně nižší než starobní důchod mužů, ke konci roku 2018 činil v průměru 11 255 Kč, v porovnání s průměrným starobním důchodem žen za celou ČR byl však pouze o 41 Kč nižší. Starobní důchody žen se mezi ostatními kraji pohybovaly v rozpětí 12 333 Kč v Hl. m. Praze až 10 876 Kč v Moravskoslezském kraji. Nejvyšší genderová nerovnost mezi výší starobního důchodu mužů a žen byla zaznamenána v Moravskoslezském kraji, kde se důchod podle pohlaví lišil o 3 360 Kč ve prospěch mužů.

Průměrný měsíční starobní důchod plný (sólo) podle pohlaví a okresů v prosinci 2018

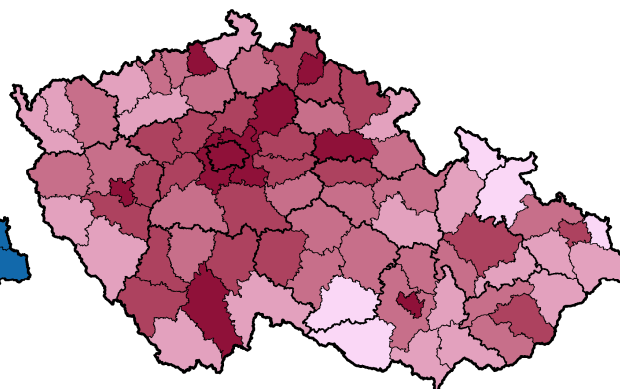
Muži

Kč (tis.)

13,1 13,4 13,7 14,0

Ženy

Kč (tis.)

10,8 11,0 11,2 11,4

Pramen: ČSSZ, ČSÚ

Průměrná výše starobních důchodů sólo i v souběhu s vdoveckým nebo vdovským důchodem se v posledních osmi letech zvýšila o více než jednu čtvrtinu, u mužů byl zaznamenán nárůst o 22,1 % u sólo důchodů i v souběhu s vdoveckým důchodem. U žen nárůst sólo důchodů předčil v kraji muže (nárůst o 22,4 %), starobní důchody v kombinaci s vdovským důchodem však rostly pomaleji, pouze o 20,1 %. Od roku 2010 byl nejnižší nárůst starobních důchodů sólo i v souběhu s vdoveckým důchodem zaznamenán u mužů v okrese Náchod (nárůst o 21,8 %, resp. o 20,4 %), naproti tomu starobní důchody mužů v okrese Rychnov nad Kněžnou vzrostly ve sledovaném období o 22,7 % resp. o 23,2 %. Starobní sólo důchody žen vzrostly v porovnání s rokem 2010 nejméně rovněž v okrese Náchod, růst byl i přesto významnější než u mužů (22,1 %). V okrese Hradec Králové nárůst starobních sólo důchodů žen překonal o 0,4 procentní body krajský průměr. Starobní důchody v souběhu s vdovským důchodem nedosáhly v okrese Náchod ve sledovaném období ani 20% nárůstu, naopak v okrese Hradec Králové překonaly (stejně jako starobní důchody v souběhu s vdoveckými důchody) krajský průměrný nárůst o 0,4 procentní body.

Tab. 5.4 Průměrná měsíční výše starobních důchodů podle pohlaví a okresů

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

v Kč

Kraj, okresy	Muži					Ženy				
	2010	2012	2014	2016	2018	2010	2012	2014	2016	2018
	bez souběhu s vdoveckým					bez souběhu s vdovským				
Královéhradecký kraj	11 002	11 713	12 019	12 423	13 434	9 192	9 787	10 044	10 388	11 255
Hradec Králové	11 300	12 022	12 322	12 759	13 814	9 467	10 097	10 365	10 725	11 625
Jičín	10 735	11 427	11 744	12 136	13 121	9 047	9 619	9 871	10 218	11 064
Náchod	10 760	11 460	11 760	12 128	13 102	8 952	9 519	9 766	10 093	10 929
Rychnov nad Kněžnou	10 953	11 664	11 992	12 395	13 435	9 126	9 701	9 947	10 286	11 161
Trutnov	11 046	11 767	12 062	12 464	13 453	9 183	9 778	10 030	10 372	11 228
	v souběhu s vdoveckým					v souběhu s vdovským				
Královéhradecký kraj	12 191	12 983	13 341	13 776	14 887	10 987	11 654	11 927	12 270	13 196
Hradec Králové	12 457	13 312	13 716	14 172	15 333	11 185	11 881	12 167	12 530	13 478
Jičín	11 954	12 719	13 064	13 504	14 678	10 855	11 505	11 765	12 101	13 021
Náchod	12 017	12 703	13 005	13 427	14 463	10 849	11 484	11 753	12 085	12 983
Rychnov nad Kněžnou	11 989	12 825	13 180	13 625	14 768	10 902	11 560	11 821	12 172	13 092
Trutnov	12 290	13 083	13 437	13 835	14 911	11 003	11 670	11 942	12 268	13 195

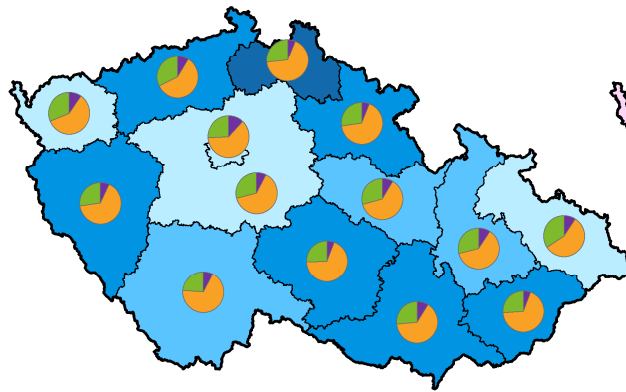
Držitelé průkazů zdravotně postižených

Držitelem **průkazu osoby se zdravotním postižením** může být osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, které podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Podle míry funkčního postižení pohyblivosti a orientace se určuje druh označení průkazu symbolem **"TP" (osoba se středně těžkým postižením)**, **"ZTP" (osoba s těžkým postižením)** nebo **"ZTP/P" (osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce)**.

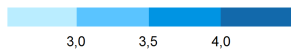
K 31. 12. 2018 bylo v Královéhradeckém kraji **držitelé průkazu osoby se zdravotním postižením** celkem 20 076 osob, z toho 10 473 žen. Počet mužů, kteří byli držitelé průkazu OZP, se od roku 2016 zvýšil o 12,6 %, u žen byl zaznamenán nárůst ještě vyšší (o 13,7%). Z celkového počtu žen, které byly držitelkami průkazu osob se zdravotním postižením, bylo 6 % se středně těžkým postižením (TP), 69,3 % tvořily ženy s těžkým postižením (ZTP), jedna čtvrtina žen byla držitelkami průkazu ZTP/P, tj. zvlášť těžké zdravotní postižení. U mužů byly podíly osob v jednotlivých stupních postižení podobné, průkaz TP mělo 6,1 % mužů, držitelé průkazu ZTP bylo 66,8 % mužů, zbývajících 24,7 % mužů bylo osobami se zvlášť těžkým zdravotním postižením (ZTP/P).

Držitelé průkazu osob se zdravotním postižením podle pohlaví, typu průkazu a krajů v prosinci 2018

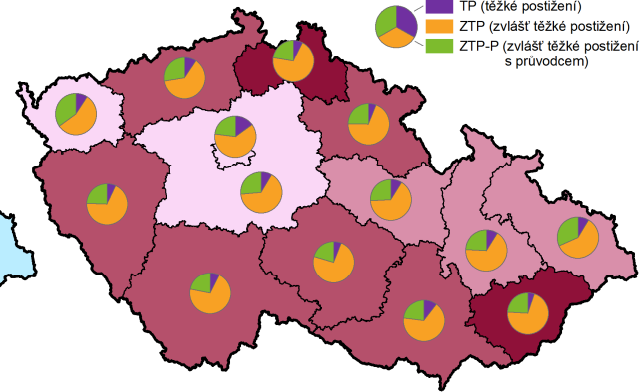
Muži

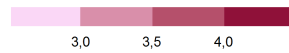
podíl na obyvatelstvu stejného pohlaví (%)

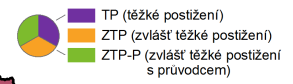
Ženy

podíl na obyvatelstvu stejného pohlaví (%)

typ průkazu

Pramen: MPSV

